

Gustav Adolfi Gümnaasiumi ajalugu

Keskaegne klooster

Kloostri loomine

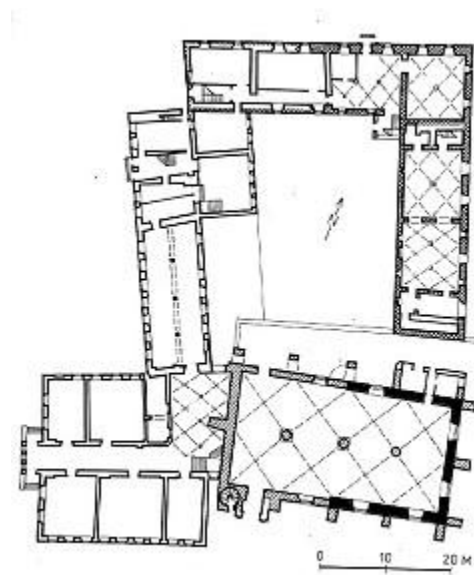
Müüdi järgi oli Jeesus Kristus ennast Taani kuningale Erik IV-le tema esimesel valitsemisaastal ilmutanud nii, nagu ta ristipuul kannatanud oli ja oma verd kogu maailma pattude pärast valanud. See olevat kuningat väga ehmatanud ja kuningas küsinud, miks on ta ennast teistkordselt lasknud risti lüüa ja piinata ning kes seda talle teinud on? Sellele vastanud Issand, et põhjuseks on kuninga rohkearvulised patud, mille eest saab ta andeks ainult siis, kui ta laseb püha Benedictuse ordu reeglite järgi oma riigis jumalakoja ja neitsite kloostri peaingel Miikaeli auks ehitada.

Kuningas aga ei teadnud, kuhu kloostrit ehitada, ja palus, et Jumal ilmutaks koha, kuhu klooster rajada. Erik sai vastuse, et klooster tuleb rajada kohta, kus südasuvel ühe vibupüssi pikkuselt ja laiuselt ning pahkluu sügavuselt lund leidub.

Kui kuningas ärkas ja nägemuse peale mõtles, laskis ta kogu kuningriigis lund otsida ja käskjalad saadeti ka Eestimaale, mis kuulus tol ajal Taanile. Siis leiti parajal kogusel lund, sellel kohal, kus praegu klooster seisab. Seepärast saatis kuningas oma ehitusmeistrid ja töömehed Eestisse, et nad hakkaksid antud kloostrit ja kirikut ehitama. **Klooster valmis 1249. aastal.** Edasi paigutas Erik sinna aadlisoost neitsid ja määras oma lihase õe kloostri eestseisjaks.

Kloostri edasine elu

Püha Miikaeli klooster rajati 1219. aastal ehitatud Ventseli kabeli juurde. Vana kabel muudeti kirikuks, selle kõrvale ehitati konvent, abtissihoone ja abihooned. Püha Miikaeli klooster kui üks Tallinna vanimaid omas ka rohkeid privileege ja püüdis neid võltsitud ürikute abil veelgi kasvatada. Nõnda väitis üks ürik, et klooster on asutatud Taani kuninga poolt juba 1093. aastal.

Joonis 1. Mihkli kloostri põhiplaan

Püha Miikaeli klooster tegutses katoliiklikuna 1543. aastani, oli seejärel protestantlik hoolekandekeskus, kaotades 1599. aastaks sisuliselt kõik kloostri omased tunnusjooned. 1629. aastal suleti endine klooster lõplikult ja selle varad anti üle **1631. aastal tegevust alustanud poeglaste gümnaasiumile.** Kloostri kirik anti Rootsi garnisonile ning seal tegutses Mihkli kogudus.

Gümnaasiumi asutamine

Peale 1629.a. kui Liivimaa sai täielikult Rootsi võimu alla, võis juttu olla ka koolide kordaseadmisest ja laiemate rahvahulkade õpetuse korraldamisest. Rootsi kuningal Gustav II Adolfil oli selleks kindel tahe ja soov, pealegi oli ta ise haritud mees, kes valdas ligi seitset keelt ja teadis hariduse väärtust. Kuningas oli veendunud, et ka Liivimaale on tarvis haritud inimesi, ametnikke, kirikuõpetajaid, arste jt., kes tunneksid kohalikke olusid ja rahva keelt.

Rootsi ülemvõimu kehtestamine kogu Mandri-Eestis tähendas kultuuriloolises mõttes ka luterluse võitu. Rootsi valitsust huvitas eelkõige kirikukorralduse muutmine. Kuningas nõudis gümnaasiumi ja ülikooli avamist Eestis, sest kõrgemad koolid asusid Eestist kaugel. Tallinnasse asutatavale koolile oli kuningas kinkinud Püha Miikaeli nunnakloostri (asutatud 1249) koos sellele kuuluvate mõisatega ning kool oleks võinud peagi tegevust alustada, kui mitte kloostrihoonete pärast tülitsenud Tallinna raad ja Eestimaa rüütelkond poleks seda takistanud.

1630. aastal jõudsid raad ja rüütelkond lõpuks omavahel kokkuleppele ning seejärel kirjutati alla lepingule, mille järgi kuulusid kõik endise Püha Mihkli kloostri hooned, mis asusid ringmüüride vahel, loodavale gümnaasiumile. Gustav II Adolf kinnitas kokkulepet 8. juulil 1630. aastal ning Tallinna raad ja Eestimaa rüütelkond sõlmisid 16. veebruaril 1631. aastal lepingu, mis sisuliselt on gümnaasiumi asutamise ürik. **Kool avati pidulikult 6. juunil 1631.** Saksamaal sõjaretkel viibinud Gustav II Adolf kinnitas kooli asutamise sama aasta 13. augustil.

Tallinna gümnaasium 1631 – 1651

Korraldus ja õppetöö

Periood, mil kool oli põhiliselt Tallinna linna ja rüütelkonna ülalpidamisel.

Kool oli mõeldud nii aadlike kui ka linnakodanike poeglastele. See avati neljaklassilisena: *quarta, tertia, secunda ja prima*. Õppejõududest neli olid professorid ja kaks kolleegid (viimastest üks võis olla ka kantor). Gümnaasiumis õpetati lugemist, kirjutamist, matemaatikat, usuõpetust, muusikat, ladina, kreeka ja heebrea keelt, õigusteadust, poeesiat, retoorikat, geograafiat, ajalugu, filosoofiat (loogika, esteetika, poliitika). Kõrgemas astmes toimus õppetöö ladina keeles. Pearõhk oli alguses humanitaarainetel, kuid üha suurema osa saavutas ka matemaatika.

Gümnaasiumi õppekavas oli oluline koht **muusikaõpetusel** – see polnud lihtsalt *quadriviumi* distsipliin, mida õpetas kantor, vaid rohkem praktiline aine, mille rõhuasetus oli koorilaulul. Muusikaõpetust oli üks tund päevas, kusjuures varakamad õpilased pidid kantorile tasuma selle eest pool taalrit aastas, vaesemad olid aga maksmisest priid.

Gümnaasiumi õppetöö, majandusasjade ja ülalpidamise korraldamise eest vastutas gümnaasiumi kollegium. Samuti kinnitasid õppekavad ja valisid välja professorikandidaadid, kelle omakorda kinnitasid ametisse Eestimaa kuberner või kuningavõimu esindaja.

Õppetööle asusid neli professorit ja kaks nn. kolleegi (viimase kahe noorema klassi õpetajad). Gümnaasiumi õppetegevuse otseseks juhtijaks oli rektor, kes valiti professorite hulgast alaliseks. **Aastatel 1632-1647 oli gümnaasiumi esimeseks rektoriks Heinrich Vulpius**, kelle koostatud gümnaasiumi seadused kehtisid osaliselt veel poolteist sajandit hiljemgi.

Pärast asutamist 1631. aastal hakkas gümnaasium kohe Tallinna kultuurielus tooni andma. Linn protežeeris igati uue kooli õppe- ja kultuuriloolist tegevust ning linna muusikaelus tõusis juhtivale positsioonile gümnaasiumi kantor.

Koolitöö kõrval pidi gümnaasiumi kantor kui Tallinna peakantor juhatama koorilaulu Oleviste ja Niguliste kirikus peetavatel jumalateenistustel ja pühadel. Linna peakantor vastutas muusika eest linna peakirikutes. Viimastele pidi ta ka repertuaari hankima või ise komponeerima. Kui teoste

esituskoosseisu kuulusid lisaks koorile ka pillid, siis võis kantor niisuguste teoste ettekandmisel kasutada linnamuusikute abi.

Väljapaistvaim Tallinna kantor oli kahtlemata üheksa aastat selle ametikohal töötanud **Johann Valentin Meder**. Kuigi tema põhitöö oli kirikukoori juhatamine, hoolitses ta ka uute nootide hankimise eest. Kogu linna muusikaelu suursündmuseks võiks pidada Johann Valentin Mederi ooperi „Kindlameelne Argenia“ ettekandmist 1680. aastal, milles osalesid ka gümnaasiumi õpilased. Seda peetakse ka Maarjamaa esimese ooperi ettekandmiseks.

Omad seadused kehtisid ka gümnaasiumis. Seadustes peegeldub, kuidas tollane õpilane pidi käituma, õppima ja elama (ka väljaspool kooli), millised olid karistused eksimuste eest.

Õpilasreeglite kohaselt võisid koolis mõõka kanda ainult abituriendid, ja sedagi ainult kooli lõpuaktusel. Väljaspool kooli tuli õpilastel hoiduda joomaseltskondadest ja hasartmängudest, samuti öisest hulkumisest ja lärmitsemisest. Gümnaasiumi lõpetamise kohta ei olnud küll päris kindlaid määrusi, kuid üldiselt keelati lahkuda enne nelja aastat.

Algperioodi õpilaste arvust on andmeid säilinud vähe. Teada on, et sageli oli õpilaste vähesus probleemiks, eriti 17. sajandil. Arvatavaks õpilaste arvuks 17. sajandil oli 65 -70 poissi.

Kooli rajamise esimesel perioodil esines palju lahkkelisid rae, rüütelkonna ja kooli vahel, põhjusteks enamasti majandusprobleemid.

Rootsi Kuninglik Gümnaasium 1651-1710

1651 - 1710 oli kool põhiliselt Tallinna linna ja Rootsi riigi ülalpidamisel. 17. sajandi keskpaiku peetud sõjad mõjutasid õppeasutust nii otseselt kui ka kaudselt. 1657. aasta suvel levis katk, aastail 1656-1658 kestis Vene-Rootsi sõda. Majanduslikud olud halvenesid. Gümnaasiumi õpetajaile said konkurentideks sõja eest Tartust Tallinna põgenenud ülikooliprofessorid, esines lahkkelisid.

Paari säilinud õpilaste nimestiku ja muude andmete põhjal ei ole võimalik tuua näiteid eestlaste pääsemise kohta gümnaasiumi Rootsi ajal. Lepingu järgi oli see õppeasutus avatud ainult aadlike ja linnakodanike järglastele, kuid ometi oli kool eestlastele haridustegurina määrav. Sealt võrsunud isikutest puutusid paljud hiljem kokku eesti maarahva ja keelega.

Arvestades tolle aja nõudeid ja tingimusi, suutis kool raskuste kiuste ette valmistada palju haritud inimesi, kes nii Eestimaa kui ka Rootsi riigi elus on märkimisväärse tähtsusega.

Suure kultuuriajaloolise tähtsusega olid kooli trükikoja asutamine **1633. a.** Samal aastal sõlmis Tallinna gümnaasiumi kolleegium lepingu trükkaliga Stockholmist, **Christoph Reusneriga**. Mehega, kellele kuulub au olla esimene trükkal gümnaasiumi loodavas trükikojas. 1634.a. ilmusid Reusneri Tallinna trükikoja esimesed trükised. Esimene eestikeelne raamat gümnaasiumi trükikojast pärineb 1637 aastast. See oli Heinrich Stahli „Käsi -ja koduraamat“, lisaks esimene eesti keele grammatika ja sõnastik ning esimene eestikeelne ilmalik juturaamat. Gümnaasiumitrükised moodustasid tähtsa osa trükikoja kogutoodangust. Ehkki Tallinna gümnaasiumi trükikoda polnud Eestis esimene (1631 avati Tartu ülikooli trükikoda), oli ta 17. - 18. sajandil ainus pidevalt töötanud trükikoda Eestis. Tallinna trükikoda püsis läbi terve 17. sajandi esitrükkalid Christoph Reusnerist alguse saanud suguvõsa käes. Ka peaaegu terve 18. sajandi kuulus Tallinna linna ja gümnaasiumi trükikoda ühele trükkalisisuguvõsale, mille lõi Johann Köhler. **Suursaavutuseks võib pidada eestikeelse piibli trükkimist 1739. aastal** Johann Köhleri poja, trükkal Jacob Johann Köhleri poolt, mis ilmus gümnaasiumi kulu ja kirjadega. Eestimaa saksakeelse ajalehe algus on samuti seotud gümnaasiumi trükikojaga. 19. sajandi algul hakkas vähehaaval langema Tallinna linna ja gümnaasiumi trükikoja monopoolne seisund, muutudes hiljem eratrükikojaks.

1828. aastani asus trükikoda gümnaasiumi hoones.

1654. aastal asutati kooli raamatukogu.

Aastatel 1674-1683 töötas gümnaasiumis hiljem Saksamaal heliloojana tuntust kogunud **Johann Valetin Meder**. Ilmselt komponeeris ta Tallinnas ooperi „Nero“, mille ettekandes osalesid ka kooli õpilased.

Kooli toonase kreeka keele professori **Reiner Brockmanni** sulest pärinevad esimesed teadaolevad eestikeelsed juhuluuletused.

Matemaatikat õpetas aga gümnaasiumis hilisem Tallinna bastionide peaarhitekt **Gebhard Himselius**.

Gümnaasiumis õppis toona **Bengt Gottfried Forselius**, kelle 1684. aastal asutatud seminaris Tartus anti haridust eesti soost poistele.

Gümnaasium Rootsi ajal teadus- ja kultuuriloos

Gümnaasiumi professoritel oli silmapaistev osa Tallinna argi- ja teaduselusel.

Gebhard Himselius – gümnaasiumi matemaatikaõpetaja ja professor. Ühtlasi Tallinna linnaarst, jutis raeapteeki, juhatas Tallinna kindlustöid. Koostas kalendreid ja teosta astronoomilisi vaatlusi

Christoph Reusner – gümnaasiumi trükikoja asutaja, esimene trükikal.

Johann Valentin Meder – gümnaasiumi kantor ja helilooja

Reiner Brockmann – poesiaprofessor, esimeste teadaolevate eestikeelsete juhuluuletuste autor

Linna Keiserlik Gümnaasium 1710-1805

Periood, mil kool oli Vene riigi ja linna ülalpidamisel. Õppetööd alustati rasketes oludes, seljataga Põhjasõja koledused, katk, mis tegi laastamistöid ka gümnaasiumi ridades.

1710. aastal algas õppetöö vaid kolme õpilase ning ühe õppejõuga. Ülejäänud õpilased olid surnud katku tagajärjel ning ainuke allesjäänud õppejõud oli retoorika-ajaloo professor **Johann Rudolf Brehm**, kelle tahtejõud päästis gümnaasiumi hävingust ning pikemast sulgemisest. Rektor Brehm töötas kuni 1714. aastani üksi, sest õppejõudude palkamiseks ei olnud raha. 1714. aastal sai ta endale abilisi õpetamisel, kuid ka nendest osa lahkus väikese palga ja raskuste tõttu. Raskusi oli palju, alustades majandusmuredest ja lõpetades õppetööle häirivalt mõjuvate vene sõduritega, kes olid majutatud kooli ruumidesse.

Õppekorraldus

Kooli asutamisest kuni 1745. aastani koosnes gümnaasium neljast klassist: *prima*, *secunda*, *tertia* ja *quarta*. Ette oli nähtud neli õppejõudu, kuid tegelikkuses kujunes nende arv suuremaks. Kooli õppekava oli traditsioonilise akadeemilise humanitaarkallakuga ning ladina keele õpetamine oli esimesel kohal. Ladina keele oskus ning tähtsamate kirjandusteoste tundmine oli kooli lõpetamise ning järgmisesse klassi üleviimise tingimuseks.

Olles uue võimu all, hakati 1725.a. õpetama vene keelt.

Kahes vanemas klassis (*prima* ja *secunda*) õpetasid professorid oma eriala aineid ning lähemaid naaberaineid. Nooremates klassides õpetas kolleeg enamikke aineid ning teda abistas kantor, kes vastutas kirikulaulude ning pidulikel puhkudel esitatava muusika eest.

Õpetajad pidid ülemjao õpilastega vestlema üksnes ladina keeles ning alamjao omadega nii palju, kui oli võimalik. Gümnaasium oli eelkõige ettevalmistav õppeasutus ülikooli astumiseks.

Õppeained gümnaasiumis

Keiserlikus Gümnaasiumis asendus usuõpetuse ainetund dogmaatilise teoloogiaga ning arvutamine muutus puhtaks rakendusmatemaatikaks. Lisaks sellele oli retoorika tund, kus õpetati kõnekunsti ja vastavaid reegleid, kuidas eetilist ja head kirjatööd koostada ning kõike seda nii saksa kui ladina keeles. Poeesia oli ainetund, kus õpiti saksa ja ladina keeles värvimõõtu ja luuletuste ettekandmist.

Matemaatilised ained said Tallinna Keiserlikus Gümnaasiumis üha rohkem praktilisemaks. Näiteks pidid õpilased geomeetrias tegema väliõppusi. Stereomeetrias seati esiotsa praktilised teadmised, trigonomeetrias siinuse ja tangensi tundmine ja kasutamine.

Esmatähelepanu oli ikkagi keeltel. Lisaks saksa ja ladina keelele õpiti gümnaasiumis veel paaris keeles. Jutustama pidid õpilased õppima prantsuse keeles ning samuti omandama loogikas baasteadmised. Kreeka keeles pidid õpilased õppima tekstist aru saama, ent mitte jutustama. Tihtipeale kasutati õpikuna Uut Testamenti ning antiikajaloolaste töid. Ajaloos pandi peamiselt rõhku kultuuri- ja kirikuloole. Füüsikat, heebrea keelt ja dogmaatilist teoloogiat tuli õppida koos

prima ehk lõpuklassi õpilastega. Ladina keele kursuse eesmärgiks oli peamiselt käsitleda kirjanikke või muidu kuulsaid ajalootegelasi, eriti tähtsaks peeti Erasmust Rotterdamist.

Prima's ehk lõpuklassis lisandusid juurde filosoofiakursus, filosoofia ajalugu ja tsiviilõiguste alused. Filosoofias ja filosoofia ajaloos tuli õpilastele selgeks teha aine üldine süsteem ning läbivõetut seejärel iga kahe nädala tagant ladinakeelsel eksamil kontrollida. Läbi eelnimetatud kahe aine õpetati õpilastele ka kõnekunsti.. Õpiti Rooma õigust ja eeskätt selle praktilist kasutamist. Iga kuu oli selles aines ladinakeelne eksam. Vana-Rooma prosaistidest pidid õpilased lugema Cicerot, Pliniust, Liviust ja Taciuust. Loeti ka Virgiliuse ja Horatiuse luulet.

Õppejaotus

Kõigis klassides ja jagudes tuli õppekursus lõpetada lihavõttepühadeks. Ühtlasi fikseeriti Keiserliku Gümnaasiumi ajal klassist klassi üleviimise kindlad kriteeriumid ning esitati näidistunniplaani. Tavapärasel koolinädalal oli ettenähtud 38 tundi. Koolipäev kestis 7.00-11.00, pärastlõunal olid tunnid ühest viieni, välja arvatud kolma- ja laupäevadel, kui pärastlõuna oli õpilastel vaba. 18. sajandi keskel tehti õppekavas mõningaid uuendusi. Suurim neist oli see, et suurendati vene keele tundide arvu nädalas (vanemates klassides neljalt tunnilt kümnele). Lisaks hakati paari õppetaset õpetama vene keeles. Viimane uuendus oli õpilastele pigem leevenduseks, sest ladina keele õppimine oli õpilaste jaoks alati raske olnud. Siiski jäi ladina keel üheks peamiseks õppeaineks.

Olenemata sellest, et pärast Põhjasõda paranes õppeedukus koolis märgatavalt, oli õpilastel siiski mõningaid raskusi. 1771. aastal mainis kooli rektor, et *prima'sse* ei viida sel aastal üle kedagi, kuna vastava tasemega õpilasi polnud. Nimelt hakkasid õpilased kukkuma tagasi nõrgematesse klassidesse. Seega hakati kooli õpilasi juurde võtma üsnagi juhuslikult, et täita klasse.

Õpilased gümnaasiumis

Pärast Põhjasõda hakkasid mitmed teised koolid gümnaasiumile konkurentsi pakkuma. Üks nendest oli Toomkool. Gümnaasiumi õpilaste õppeedukus hakkas kasvama ja õpilased olid

majanduslikult rohkem kindlustatud. Mõnevõrra parandas edukust ka see, et kaugemalt saabunud õpilasi majutati professorite elamutes.

1801. aastal oli gümnaasiumis 105 õpilast. Aastal 1802. oli gümnaasiumis 104 õpilast ning seda sarnase seisuga klassides, nagu oli eelneval aastalgi. Ilmselt moodustasid õpilaskonna enamiku nii 17. ja 18. sajandil Saksa päritolu või saksastunud kodanike pojad, kellele lisandus üksikuid Eesti maa-aadlike ja mõisaametnike järglasi. Koolis käis ka väljastpoolt Eestit õpilasi. Samas ei olnud eestlaste pääsemine gümnaasiumisse Balti erikorra oludes kuigi tõenäoline.

Gümnaasiumi hooned

Linna üldine vaesumine raskendas veelgi rängas olukorras olevat gümnaasiumi. 18. sajandi algusaastail oli kooli hoonete olukord nii halb, et suurem vihmasedu kippus katkiste katuste tõttu klasse uputama.

1716. aastal oli kool sunnitud gümnaasiumihoone kindralkuberneri käsul loovutama sõjaväeorganisatsioonile vangistatud kurjategijate hoidmiseks. Tsaar Peeter I lubas hoone küll tagasi anda, kuid sõjaväevõimud nõudsid vastutasuks kasarmute ehitamist, kuhu kurjategijad paigutada.

1718. aastal sõjavägi küll vabastas hoone, kuid sinna sooviti rajada kool vene rahvusest noortele.

1719. aastal sai raad kõik õigused gümnaasiumihoonetele tagasi ning õppetöö võis jätkuda endises paigas.

Kooli ümberehituse käigus oli plaanis panna majale uus katus, ehitada observatoorium ning raamatukogutuba. Aastatel 1740-1742 toimunud ümberehituste käigus jäi observatoorium siiski ehitamata. 18. sajandi lõpuks stabiliseerus kooli majanduslik olukord. 1754-1756 ehitati Väike-Kloostri põiktänava nurgale väike ühekordne õpetajate elamu.

1734. aastal pühitseti vana kloostrikiriku asemel uus õigeusu Issanda Muutmise Peakirik.

Joonis 4. Kooli trükikojas trükiti 1739. aastal omal ajal gümnaasiumis õppinud Jüri kirikuõpetaja Anton Thor Helle poolt tõlgitud esimene eestikeelne Piibel.

Gümnaasium teadus- ja kultuuriloos

- **Friedrich Gustav Arvelius** – literaat-estofiil, teoloogiaprofessor, tema sulest pärineb esimene teadaolev eestikeelne näidend, osales gümnaasiumi trükikojas eestikeelsete väljaannete ettevalmistamisel
- **Anton Thor Helle**, gümnaasiumi endine õpilane, kelle eestvõttel tõlgiti piibel tervikuna põhjaeesti keelde
- **Christoph Bieck** – gümnaasiumi kantoor, korrigeeris ja toimetas eestikeelse piibli

Tallinna Kubermangugümnaasium 1805-1890

Koolikorraldus

Periood, mille algust ilmestavad keiser Aleksander I koolireformid.

Koolireform lähtus neljaastmelise ühtluskooli põhimõttest. Esimesel astmel olid linna- ja maaalgkoolid, teisel maakonna- ehk kreisilinnade kreisikoolid, kolmandal kubermangulinnade poeglaste gümnaasiumid ja neljandal ülikoolid. Gümnaasiumides võisid õppida kõigist seisustest õpilased, kes olid läbinud kreisikooli või samal tasemel erakooli. Viimase lõpetanutel tuli teha sisseastumiseksamid.

Tallinna keiserliku gümnaasiumi kolme vanema klassi baasil loodi Tallinna Kubermangugümnaasium, mille pidulik avamine toimus 13. jaanuaril 1805. Koolist sai riiklik õppasutus, gümnaasium nimetati ümber kubermangu gümnaasiumiks. Kahekorruselises majas asus nüüd alumisel korrusel gümnaasium ning ülemisel saksa õppekeelega kreiskool. **Kubermangugümnaasium sai endale järelvalveõiguse teiste Eesti kubermangukoolide üle.** Endise viie klassi asemel jäeti kolm.

Seni õppekeelena esinenud ladina keele asemel läks **esikoht nüüd saksa keelele**. 1806. aasta õppeplaani järgi oli enam kui kolmandik õppeajast ettenähtud klassikalistele ainetele. Põhirõhk humanitaarsel haridusel. Nädalas oli 36 tundi ja tunnid kestsid hommikul kaheksast poole kaheteistkümneni ja õhtul kahest viieni. Õppetundidele eelnes pooletunnine palvus. 1806. aasta õppeplaani kehtestas **kümnepalli hindamissüsteemi**. Õpilase edukusest sõltus tema istekoht klassis. Eespink oli mõeldud priimusele ja laisemad õpilased paigutati nn paranduspinki. Klassi päevaraamatusse märgiti toimunud tunnid, hilinejate ning puudujate nimed ning kiitused ja karistused. Kord kuus loeti sissekanded õpilastele ette. Seejuures andsid õpetajad kokkuvõtliku hinnangu iga õpilase õppe edukuse ja käitumise ning hoolsuse kohta.

Neli korda aastas tehti ametlik kokkuvõte ning pandi õpilastele välja üldhinded, mis allkirja vastu teatati ka lapsevanematele. Nende hinnete alusel koostati pingerida. Kui õpilane oli sõnakuulmatu, lugupidamatu või laisk, karistati teda karmilt. Kõige kombelisemale õpilasele anti suur hõbemedal igal aastal tsaari sünnipäeval. Selle saaja määrasid õpetajad ning õpilased kindlaks avaliku hääletamisega.

Kõige madalam klass oli *tertia*, sellele järgnesid *secunda* ja *prima*. Iga klass jagunes kaheks osaks: väikeseks ja suureks. Klassikursus kestis ühe aasta, seega kogu õppeaeg kolm aastat. Gümnaasiumikursus oli tugeva **klassikalise kallakuga**. Antiikkeeltele, -kirjandusele ja -ajaloole kulus 37% õppeajast.

Avalikud eksamid klassi- ja koolikursuse lõpetamiseks toimusid jaanipäeva paiku. Kooli lõpetamise puhul korraldati abiturientidele aktus, anti kätte küpsustunnistused. Usinamatele kingiti raamatuid, mille muretsemiseks oli kooli eelarvest igal aastal ette nähtud 150 rubla.

1820. aastal võeti vastu koolistatuut, mis muutis 19.sajandi alguse koolikorraldust. Loobuti ühtluskooli põhimõtetest. **Koolisüsteemis hakkas kehtima seisuslik printsiip.** Elementaarkoolid olid nüüd määratud linlaste alamatele, kreisikoolid keskklassile ning **gümnaasium oli mõeldud vaid jõukamate laste jaoks.** Erandina peeti siiski võimalikuks, et madalamatest seisustest pärinevad andekamad õpilased saaksid õppida ka privilegeeritud seisustele mõeldud koolides. 1820. aastal vastu võetud statuut jäi kehtima kuni 1880.-1890. Aastateni.

1849. aastal kinnitati uus õppeplaan, mille alusel vähenes usuõpetuse, ladina ja kreeka keele tundide arv. Nende arvelt suurenes aga ajaloo, matemaatika, vene ja saksa keele tundide arv. Asemele tulid sellised uued ained nagu prantsuse keel, masinaõpetus ja joonistamine. Heebrea keele õppimine muutus uue õppeplaani kohaselt vabatahtlikuks. Hindamisel mindi üle **viiepallisüsteemile** ja seitsme lõpueksami põhjal määrati ära iga õpilase küpsusjärk (I-III) küpsustunnistusega. Esimese kahe järguga sai astuda ilma eksameid sooritamata ülikooli.

Juba 1861. aastal muudeti Tallinna Kubermangugümnaasium seitsmeklassiliseks. 1862. aasta Tartu õpperingkonna gümnaasiumide õppeplaan lubas kreeka keele asemel nüüd õppida inglise ja prantsuse keelt, kaubandusmatemaatikat, geograafiat ja ilukirja. **Siin kehtinud õppeplaan erines mõneti Venemaal kehtinud õppeplaanist. Nimelt ei saanud seal õppida loodusõpetust ja inglise keelt.**

Õpilased

85 aasta vältel võeti Tallinna Kubermangugümnaasiumi vastu 3582 õpilast. Suurem osa neist, st 44% pärines Tallinnast ja 21% Põhja-Eestist. Kokku moodustasid kõigist vastuvõetud õpilastest kaks kolmandikku Eestimaa ja Peterburi kubermangust pärinevad õpilased. Lõuna-Eestist oli pärit 6,5% ja teistest Tsaari-Venemaa kubermangudest 12,5%, välismaalt 1,5% ja ülejäänud 14,5% kohta puuduvad andmed. Direktor Cristoph Stackelbergi ajal **võeti kooli vastu esimesed teadaolevad eesti soost õpilased.**

Õpilaste sotsiaalset päritolu seostati nende isa ametiga, mis märgiti sissekirjutamisraamatusse. Kooli võeti vastu igast seisusest poeglapsi, kes olid lõpetanud kreiskooli või omandanud sellega kaasas käivad teadmised mõnes teises õppeasutuses. Gümnaasiumi põhieesmärk oli valmistada õpilasi ette ülikooli astumiseks.

Kooli asutamisest kuni 1835. aastani domineerisid koolis kaupmeeste ja käsitöölise pojad, kuid rohkesti esines ka vaimulike ja ametnike poegi. Esimesel kahel aastakümnel oli õpilaste arv Tallinna Kubermangugümnaasiumis väike: 1806. aastal 17 õpilast ja 1820. aastal 71 õpilast. Koolis õppis omajagu ka lihtrahva hulgast pärinevaid lapsi. Nende arv koolis oli valdavalt igal aastal umbes 12. Gümnaasiumi pääsemine ja seal õppimine oli neile tunduvalt keerulisem kui jõukamate vanemate poegadel. Suurem osa lihtrahva hulgast pärinevaid õpilasi lahkus juba koolist varem olles saavutanud oma ameti jaoks piisava hariduse.

Kuigi Tallinna Kubermangugümnaasium asus praegusel Eesti pinnal, õppis nendel kooliaastatel suhteliselt vähe eestlasi. Kõige rohkem oli sakslasi. Näiteks aastal 1888, kui koolis õppis 306 õpilast, oli nende seas 274 sakslast ja ainult 15 eestlast, kuigi arvatakse, et see arv võis olla suurem. Veel oli kooliskäijate seas venelasi, lätlasi, juute, armeenlasi, soomlasi ja teistest rahvustest inimesi.

Kooli aastatel 1805-1890 õpinguid alustanud 3582 õpilase seast sai küpsustunnistuse 826. Ülejäänud 2756 lahkusid lõpetamata või varem, omandades piisava hariduse. Osad jätkasid ka õpinguid mõnes teises õppeasutuses. 1820. aasta koolistatuudi alusel oli õpilastel võimalik omandada tunnistus, sooritada ülikooli juures küpsuseksamid ning sel viisil saada üliõpilaseks. See oli õpilaste seas populaarne alternatiiv. Kõrgkoolis jätkas lõpetanute seast 1627 poissi.

Suurem osa lõpetanutest said töökoha Läänemere kubermangudes ja Venemaa sisekubermangudes. Nende seas oli rohkesti kaupmehi, arste, farmatseute, sõja- ja mereväelasi, pedagooge, pastoreid, põllumehi, juriste ja haritlasi. Tallinna Kubermangugümnaasiumi õpilaste seas oli väga palju andekaid inimesi. Eraldi tuleks välja tuua **Carl Friedrich Schmidt**, geoloog ja botaanik, Peterburi Teaduste Akadeemia akadeemik ja hiljem Peterburi TA Mineraloogiamuuseumi direktor. **Philipp Jakob Karell** oli tsaar Nikolai I ja Aleksander II perekonna ihuarst, tema algatusel asutati 1867. aastal Haavatud ja Haigete Sõjameeste Hooldamise Selts. Lisaks aitas ta Kreutzwaldil avaldada „Kalevipoja” rahvaväljaannet. **Jaan Tõnisson**, kes hiljem tegutses ajakirjaniku, õigusteadlase ja riigitegelasena, oli nende seas, kes rajasid Eesti Vabariigi.

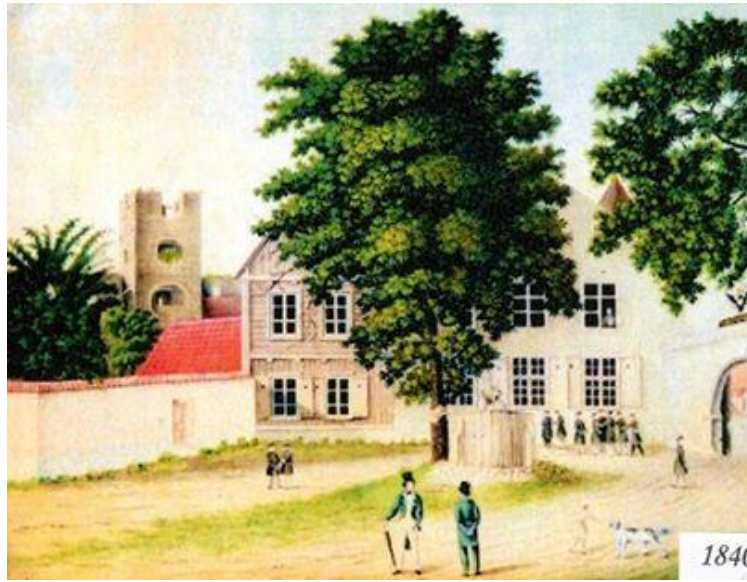
Õpetajad

1804 läbi viidud koolistatuut ja seda täiendavad eeskirjad määrasid õpetajate arvu ja ülesanded koolis. Koolil oli ka oma inspektor. Selline kord jäi põhijoontes kehtima kuni 1890. aastani.

Ajavahemikus 1805-1890 töötas koolis 106 õpetajat. Suurem osa neist olid ametis pikka aega. Kokku oli gümnaasiumil sel ajal kuus erinevat direktorit ja kuus direktori abi. Paljud pedagoogid olid baltisakslased, kes omandasid hariduse Tartu ülikoolis, kuid sajandi esimesel poolel oli ka rohkesti välismaal sündinuid ja õppinuid. Gümnaasiumiõpetajatest enamik pärines Saksamaalt, vähesel määral ka Prantsusmaalt ja Šveitsist. Teisel sajandi poolel oli märkimisväärne osa pedagoogidest sündinud ja hariduse omandanud Tsaari-Venemaa kubermangudes. Enamasti õpetasid nad vene keelt ja õigeusku.

Paljud pedagoogid jätsid Eesti haridusse, kultuuri ja teadusesse märkimisväärseid jälgi. Nende tegevus ja mõju ei piirdunud vaid Tallinna Kubermangugümnaasiumiga, vaid tunde anti ka väljaspool kooli ja tegeleti hariduse edendamise muudel viisidel. Koostati erinevaid õpikuid ja käsiraamatuid, mis olid laialt kasutuses. Koolis ja sealt väljaspool laialt pälvinud kuulsuse **Ferdinand Johann Wiedemann** suutis 20 aasta jooksul, mil ta koolis töötas, palju noori oma

aktiivsuse ja töökusega edendada. Oli ka neid, kes Tsaari-Venemaale negatiivselt silma jäid ja

seetõttu koolist eemaldati.

Joonis 5. Kooli hooned 1840. aastal

Gümnaasium Eesti kultuuriloos

- **Thomas Johann Seebeck** – gümnaasiumi kasvandik, hilisem Preisi Teaduste Akadeemia akadeemik, termoelektri avastaja
- **Georg Wilhelm Richmann** – gümnaasiumi kasvandik, tuntud baltisaksa päritolu füüsik, meie kooli esimene akadeemik
- **Ferdinand Johann Wiedemann** – kooli kasvandik ja hilisem ülemõpetaja. Valiti Peterburi Teaduste Akadeemia akadeemikuks, põhjaliku eesti- saksa sõnaraamatu koostaja
- **Carl Friedrich Schmidt** – kooli kasvandik, geoloog, botaanik, Peterburi TA akadeemik
- **Philipp Jakob Karell** – tsaaride Nikolai I ja Aleksander II ihuarst, osales Eesti rahvuslikus liikumises, Peterburi patriootide üks juhte, aitas Kreutzwaldil välja anda „Kalevipoega“
- **Jaan Bergmann** – lõpetanud gümnaasiumi, kirjanik

Nikolai I Gümnaasium 1890-1917

Õppetöö

1890. aastal muudeti kooli nime ning sellega kaasnes mitmeid ümberkorraldusi. **Kõige tähtsamaks kujunes üleminek saksakeelselt õppetöölt venekeelsele.** See ümberkorraldus lõppes 1892. aastal, sest siis toimusid küpsuseksamid esmakordselt kõigis aineis vene keeles. Õpetajate ja õpilaste vaheliseks kõnekeeleks võis olla ainult vene keel. Saksa keelt kasutati edaspidi vaid saksa keele ning luteriusulistele ettenähtud usuõpetuse tundides. Samal aastal piirati ka saksakeelse lektüüri kasutamist. Venekeelne õppetöö ei seganud eestlasi, kuna neil tuli endiselt õppida ning kaasõpilastega suhelda võõrkeeles. Samas soodustas nõue tuupimismeetodit, kuna vene keele oskus polnud kõigil õpilastel küllaldane. Sakslased proovisid tihti sellest keelust üle astuda, kuni riputati kahe korruse vahele trepiplatvormile plakat hoiatusega: „Gümnaasiumi ruumides on kõvasti keelatud rääkida saksa keelt!“ 1905. aastal tuli kuraatorilt eesti keele õpetamise luba, mis jäi realselt aga kasutamata ning eesti keele õpetamiseni ei jõutud.

Lisaks eelnevatele muudatustele algas õppeaasta sügisel ja jagunes kaheks poolaastaks. Ülemineku- ja küpsuseksameid hakati korraldama üksnes kevaditi, õppeaasta lõpul. Teadmiste hindamise aluseks sai ülevenemaaliselt kehtiv 5-palline süsteem, kus „5“ tähendas väga head, hinne „4“ head jne. Suvine koolivaheaeg pikenes kahele kuule. Tundide arv muutus, vene keele tunde toimus rohkem saksa keele tundide arvelt, kreeka keel muudeti fakultatiivseks aineks ning ladina keele õpetamist alustati alles 3. klassis. Õppetöö muutus elulähedasemaks, kuid gümnaasium säilitas ikkagi klassikalise iseloomu.

1912. aastal lisandus kohustusliku ainaena sõjaline ettevalmistus ning I maailmasõja ajal vähendati võõrkeele ja filosoofia eelkursuse tunde ning suurendati Venemaa ajaloole ja geograafiale pühendatud tundide arvu. Õppetööd iseloomustas formaalne ainekäsitus ja tuupimine. Aastal 1907-1914 Nikolai I gümnaasiumis õppinud ja hiljem pedagoogina töötanud **Ernst Nurm** meenutab: „Ainult õpik, õpik!“ Tänu tuupimisele avaldas olukord negatiivset mõju õpilastele ning selle tõttu oli väljalangemine suur.

Küpsuseksamid algasid aprilli lõpul ning kestsid juuni alguseni, pidulik lõpuaktus toimus juunis. Vana kombe kohaselt pidas lennu üks lõpetajatest aktusel ladinakeelse kõne. Pedagoogikanõukogu autasustas kuldaurahaga lõpetajaid, kelle kõik hinded küpsustunnistusel olid väga head. Hõbemedali said õpilased siis, kui neil olid head hinded, kuid mitte vene keeles ega usuõpetuses, hinnete keskmine pidi olema vähemalt 4,5.

Koolivorm

Keiser Nikolai I Gümnaasiumis toimunud muudatustes oli **oluline üleminek kehtiva vormiriidetuse sisseseadmine**. Gümnasistid pidid kandma koolis ja väljaspool kooli musta püstkraega vormikuube. Palitu oli vesihall valgete kaeluslappide ja hõbedaste nõõpidega, püksid olid kuuega samast riidest. Vormikuuete käis peale must läikiv nahast rihm ning vormiülikonna juurde kuulus sinine vormimüts, mõlema peal oli keiser Nikolai I monogramm. Joonisel 6 on näha Keiser Nikolai I Gümnaasiumi õpilaste vormi. Gümnaasiumiõpilastel ei tohtinud olla pikki juukseid, vurrusid ega habet. Nad ei võinud kanda sõrmuseid, jalutuskeppi ega ratsapiitsa. Rangel oli keelatud piiritusjookide tarvitamine ning suitsetamine, kuid sellest keelust astuti siiski üle. Mundrikandmise kohustus oli ka õpetajatel ja koolipersonalil. Ametikuub oli sinisest kalevist, mida kaunistasid kullakarva ameti- ja auastmetunnused ning samasugused nõõbid. Pidulikel juhtudel kanti ordeneid.

Joonis 6. Tallina Keiser Nikolai I Gümnaasiumi õpilased 1887. aastal

1905. aastal lubati õpilastel väljaspool kooli kanda ka muud riietust, kuid see tühistati kaks aastat hiljem.

Päevarežiim

Lisaks koolivormi kandmisele kehtestati väga karm päevarežiim. Õpilased pidid tõusma kell kuus ja magama heitma kell 10, siis jäi uneajaks 8 tundi. Kell 8.45 toimusid ülekoolilised hommikupalvused õigeusuliste vene keeles ning luteriusulistele saksa ja eesti keeles. Tunnid algasid kell 9, kestsid 45 minutit ning keset päeva oli pikem vaheaeg söömiseks. Joonisel 7 on näha klassiruum Nikolai I Gümnaasiumis. Tavaliselt olid õpilastel kaasas oma võileib, kuid 1909. aastal avati aula eesruumis einelaud, kus õpilased võisid 15-20 kopika eest saada kerget sooja einet. Viimase tunni lõpul pidid korrapidajad lugema issameie palve selles keeles, milles ta usuõpetust õppis. Pärast õppetööd koolis oli kolm tundi kojuminekuks ja puhkamiseks. Alates kella seitsmest ei tohtinud enam kodust lahkuda, kuni magamaminekuni pidi õppima.

Joonis 7. Klassiruum Nikolai I Gümnaasiumis

Vabal ajal oli õpilastel keelatud käia pidudel, maskeraadidel, klubides, kohvikutes ja trahterites ning võtta väljaspool kooli osa seltside või organisatsioonide tegevusest. Iga kord, kui oli soov külastada teatrit või minna kontserdile, tuli küsida kooli ülemuselt luba. Õpilased võisid vabal ajal tegeleda muusikaga. Koolis tegutsesid tollal koor ja puhkpilliorkester, mõlemasse otsiti igal sügisel lõpetanute asemele esimestest klassidest uusi õpilasi. Kord aastas, tavaliselt detsembrikuus, peeti koolis ka pidu, kus osalesid deklamaatorid, koor ning ka orkester.

Õpilaste koolivälise tegevuse hulk suurenes **1912. aastal, mil avati üle tee asuv võimlamaja**, mis aitas kaasa sporditegevuse suurenemisele. **1913. aastal asutati ka kooli spordiring** ning järgnevat aastast hakati võistleva algul Aleksandri gümnaasiumi, hiljem ka Peetri reaalkooli õpilastega. Uutest tingimustest hoolimata olid võimalused vaba aja veetmiseks siiski üsnagi piiratud.

Õpilased ja õpetajad

Õpilasi jälgiti tsaariaegses koolis klassijuhatajate ning inspektorite poolt pingsalt. Iga eksimus või väärtegu kirjutati üldisesse karistusraamatusse üles, samuti ka individuaalsetele

karistuslehtedele. 1905. aasta revolutsiooni paiku taoline karistussüsteem kaotati, kuid peale revolutsioonisündmuste vaibumist ennistati. Ükski eksimus ei jäänud karistamata ning pahategudest anti teada ka vanematele. Karistuste osas kehtis ka üldine karistussüsteem, mis algas klassijuhataja noomituse ning lõppes pedagoogikanõukogu hoiatuse ning koolist väljaviskamisega. Karistuste poolest oli Nikolai I Gümnaasium Riia õpperingkonna poeglastegümnaasiumite hulgas esirinnas, kuna iga õpilase kohta oli keskmiselt 2,8 karistust. Kogu karmi ning distsiplineeritud kasvatus eesmärk oli õpilasi kasvatada tsaarimeelseteks ning kuulekateks, süsteemi jäikus tekitas õpilastes enamasti hoopis trotsi ning ajendas neid soovitud mõtteviisile hoopis vastupidiselt mõtlema.

Õpilaste vastuvõtt kooli muutus 1895. aastal, mil kehtestati uued vastuvõtutingimused. Sisseastumiseksamite ning venekeelse korra tugevdamise tõttu vähenes sissesaanute arv tunduvalt, õpilaste arv vähenes veel enam aga ka seetõttu, et suurenenud nõudmiste tõttu õppetöös tõusis ka väljalangejate arv. 1890. aastatel oli kooliõpilaste koguarv 300-400 õpilase vahel, 20. sajandi esimesel kümnendil õpilaste arv kasvas, eriti alates 1910. aastast alates, 1917. aastaks oli õpilaste arv lõpuks 708.

Kuuluvuse poolest oli koolis enim aadlike ning linnakodanike seisusrühmitustesse kuuluvaid õpilasi, 1910. aastatel aadlike ning linnakodanike osakaal vähenes, talupoegade ja käsitöölise oma seevastu kasvas. Õppemaksust olid vabastatud kooliõpetajate ning vaimulike lapsed, peale nende ka mõned õppetöös head, kuid vaesed lapsed.

Rahvuslike koosseisude poolest oli Nikolai I Gümnaasiumis enim sakslaseid, eestlaste osakaal hakkas suhteliselt kiiresti kasvama, 20. sajandil oli eestlaste osakaal tunduvalt suurem, moodustades 1907. aastal poole ning 1914. aastal kaks kolmandikku õpilastest. Esimese maailmasõja ajal eestlaste osakaal vähenes, kuna avanesid mitmed erakoolid, mis olid mõeldud just eestlastele.

Koolist väljalangevus oli läbivalt suur ning mõnel aastal võeti kooli vastu vähem õpilasi, kui neid välja langes. Lõpetajate arv jäi tavaliselt 10-18 vahele, kuid pärast revolutsioonisündmusi tõusis see number märgatavalt, alguses 20-30 juurde, hiljem isegi üle 50. Koolis peeti väljalangemise suurimaks põhjuseks vene keeles õppimist, mis valmistas paljudele õpilastele suuri raskusi.

1905. aasta revolutsioonilised sündmused ei jätnud puudutamata ka õpilasi. Koolis hakkasid levima marksismiideed, hiljem pandi alus organisatsioonile Lindanise, mida peeti illegaalseks. Lindanises loeti erinevaid marksistlikke, revolutsioonilisi teoseid, anti välja lendlehti ning arutati liikmete vahel revolutsioonisündmuseid. Organisatsiooni liikmetel oli tekkinud oma raamatukogu, mis asus ühe õpilase pool ning kus oli üle neljakümne revolutsiooniteemalise raamatu. Õpilased võtsid osa ka erinevatest rongkäikudest ja miitingutest. Ka kooli enda tegutsemine ei jäänud revolutsioonisündmustest segamata, 20. oktoobril suleti kool, mälestamaks 16. oktoobril hukkunuid, VSDTP Tallinna Komitee nõudis õppetöö viivitamatut peatamist 24. oktoobril selleks, et õpilasi mitte rikkuda ning lubada neil rahvamiitingutest osa võtta. Algas ka Tallinna koolinoorte üldstreik, mille eestvedajaks oli VSDTP Tallinna õpilasorganisatsioon.

Aastatel 1890-1917 koolis käinud õpilastest jõudsid mitmed oma ala tippu, näiteks lõpetasid gümnaasiumi **astronoom Ernst Öpik, botaanik August Vaga, diplomaat William Tomingas, geoloogid Artur Luha ja Armin Öpik, Vabadusristi kavaler Hendrik Vahtramäe, keeleteadlane Ernst Nurm, peale selle õppis koolis neli aastat ka Rudolf Tobias.**

1890. aastal aset leidnud reorganiseerimise ning venekeelsele õppele ülemineku käigus toimus juhtkonnas ning ka õpetajate hulgas suur vahetus. Kogu kooli juhtkond ning suurem osa õpetajatest vahetati välja, asemele tulid venelastest õpetajad. Algul andsid kaalu enamasti sakslastest õpetajad, kuid hiljem, õpetajate juurdetuleku järel suurenes jõudsalt vene rahvusest õpetajate ülekaal. Eestlastest õpetajaid oli enne 20. sajandi algust väga vähe.

Õpilaste ning õpetajate vahelisi suhteid on kirjeldatud kaugete ning jahedatena, enamasti seetõttu, et koolikord ja range distsipliin ei loonud õpilaste ja õpetajate vahel häid suhteid. Kõikide õpetajatega niimoodi lood polnud ning leidus ka õpetajaid, kellega õpilased hästi läbi said, kes olid inspiratsiooniallikateks ning keda mäletati hea sõnaga.

1914. aastal alanud I maailmasõda takistas suurel määral õppetööd. Osa kooli ruume muudeti haiglaks, õppetöö algus hilines. Sõjasündmuste keerises evakueeriti Nikolai I Gümnaasium Venemaale.

Kool aastatel 1917-1920 – suurte muudatuste periood

Tallinna Linna Poeglaste Gümnaasium

1917. aasta septembri lõpus jõudis Eesti territooriumile Esimene maailmasõda. Saksa väed tungisid peale ning evakueerisid Tallinna tööstushooneid ning asutusi, sealhulgas ka koole. Nikolai I Gümnaasiumi venelasest õpetajad ja õpilased viidi Nižni Novgorodi kubermangu, kaasa võeti ka kooli vahendeid ning osa raamatukogust. Koolitöö katkes, kuid Tallinnasse jäänud lastevanemate algatusel loodi Aleksandri kooli ja Nikolai I Gümnaasiumi liitmisel viimase hoonesse uus kool – **Tallinna Linna Poeglaste Gümnaasium**. Linnavalitsuses otsustati, et kõige otstarbekam on asutada linna poolt ülalpeetav kool, kus hakkaksid õppima eelkõige evakueeritud gümnaasiumitest allesjäänud õpilased. Kool alustas tegevust 1917. aasta 13. oktoobril 600 õpilasega ning oli 8-klassiline, millele eelnes 3-aastane eelharidus. Kooli direktori ajutiseks kohusetäitjaks sai Jüri Annusson.

17. nov. 1917.a. gümnaasiumi pedagoogikanõukogu otsusega kinnitati eesti keel kohustuslikuks õppeaineiks, see oli ajalooline otsus. Kooli radikaalsed plaanid ei meeldinud Tallinna juhtivatele koolitegelastele, Vene rahvusringkondadele ega enamlastele. Pealegi soovis Nikolai gümnaasium Venemaalt naasta ja ruume tagasi. Gümnaasiumi rahvuslikult mõtlevad õpetajad jätkasid kõigest hoolimata oma programmi teostamist. Poeglaste gümnaasium läks järkjärgult kavakindlalt üle eestikeelsele õpetamisele. Linna Poeglaste gümnaasium sai kooli eestindamise mõtte esimeseks teostajaks Tallinnas.

Poeglaste gümnaasium Saksa okupatsiooni aastal

25. veebruari hommikupoolel 1918. aastal võtsid Saksa väed Toompea lossi Eesti Ajutiselt valitsuselt üle, millele järgnes Saksa okupatsioon ja koolis suured muutused. Sellest johtuvalt

tühistati varem vastuvõetud koolimäärused, õpetajaid hakkas ametisse määrama ja vabastama okupatsioonivõimude koolivalitsus ning kaotati koolide autonoomia, üleminek saksa keelele.

Suurt rolli koolielus mängis okupatsioonivõimude poliitika: vähe oli toitu ja riideid. Märtsis keelasid okupatsioonivõimud tsaariaegse koolivormi kandmise, kuid kuna riidet oli vähe saada ning see oli kallis, lubati esialgu kanda endisi palituid. Toitu oli nii vähe, et 1918. aasta aprillis sai vaid 50% õpilastest kodus kõhu täis. Seetõttu kannatas laste kehaline arenemine ning õppimine. Tänu puudusele lõpetati koolitöö algsest plaanist varem, juba mai keskel. Nende õpilaste protsent, kes läbivõetut 1918. aasta kevadeks omandada ei suutnud, oli suur, lausa 46,2 protsenti.

1918. aasta aprillis otsustas gümnaasiumi pedagoogiline kollektiiv koostada eesti õppekeelega gümnaasiumi õppekava. Selle eesmärk oli jätkata emakeelse keskkooli väljaarendamist, astudes samal ajal vastu okupatsioonivõimude saksastamispoliitikale. Põhikiri esitati sõjaväevõimudele kinnitamiseks, kuid see lükati tagasi.

Okupatsiooni ajal muudeti gümnaasiumi võimla hobusetalliks, mille tõttu sai põrand tugevasti kannatada. Selle parandamiseks anti koolile väga vähe raha. Samuti ei suudetud kooli teisi ruume 1918. aasta sügiseks ära remontida.

1918. aasta suvel võttis okupatsioonivõimude saksastamispoliitika järjest äärmuslikuma ilme. Seetõttu toimusid mitmed muudatused ka Gustav Adolfi Gümnaasiumis: vallandati vana direktor, kes oli kooliautonoomia pooldaja, **kool nimetati Gustav Adolfi Gümnaasiumiks**. Nimetus püsis paar kuud kuni okupatsiooni lõpuni. Hiljem edumeelsed koolitegelased loobusid sellest nimest. Vallandati paljud vene rahvusest või liiga eestimeelsed õpetajad, mindi üle Preisi koolisüsteemile, õppemaksule lisaks tuli tasuda ka eksamite eest ja õppekeeleks sai saksa keel ja seda nõuti rangelt. Eesti keele ja kirjanduse tunnid võeti õppekavast välja.

Õppetöö algus 1918. aasta sügisel lükati jätkuvate toitlustusraskuste tõttu ettenähtust hilisemaks ja see algas 2. septembril. Sel õppeaastal oli gümnaasiumis koos direktori ja kohakaaslastega ametis 37 õpetajat, kellest 60% olid sakslased. Uute töölevõetud õpetajate hulgas oli ka Tallinna Peetri Reaalkooli lõpetanud ning hea joonistamisoskusega eesti keelt valdav joonistusõpetaja Alfred Rosenberg, hiljem Saksamaale siirdunud ja Hitleri lähikonda kuulunud isik.. Koolis avati kaks haru: saksa- ja eestikeelne, milles oli vastavalt 20 ja 10 klassi, milles kokku 489 õpilast. Õpilastel soovitati üle minna saksa õppekeele klassidesse ja seda ka tehti.

Vabadussõja periood 1918 -1920. a

28. novembril 1918. aastal tungis Punaarmee Eesti territooriumile ja nii sai alguse Vabadussõda. Venelased liikusid kiiresti edasi ning 1919. aasta jaanuariks oli enamik Eesti territooriumist nende valduses ning oht ähvardas ka Tallinna. 12. novembril 1918. aastal kuulutas Tallinna Linnavolikogu kõik okupatsioonivõimude poolt tehtud koolikorraldused maksvusetuks, küll aga jäeti majanduslike raskuste tõttu alles koolimaks, mis oli Tallinnast väljaspool elavatele õpilastele 25% kõrgem. Probleemid tekkisid seoses saksa päritolu õpetajate lahkumisega ning samuti häiris õppetööd vanemate õpilaste Kaitseliitu mobiliseerimine.

6. dets 1918 suleti kool ajutiselt õpetajate puudusel ja paljude õpilaste äraoleku tõttu.

Õpetajate koosseisu uuendati selliselt, et kõik peale kahe vene keele õpetaja olid eestlased. Saksakeelsed klassid likvideeriti ning nende õpilased võisid kooli jääda tingimusel, et nad sooritavad eesti keele eksami. 4. jaanuaril 1919. aastal nõudis pedagoogikanõukogu jätkama oma koolis õppetööd, vaatamata sellele, et mitmed õpetajad ja õpilased olid hõivatud sõjaga. Nooremate klasside õppetöö algas sellest hoolimata ikkagi alles 18. märtsil ning **esmakordselt kooli ajaloos oli tegu eestikeelse kooliga**. Kuid probleeme jätkus igasse valdkonda. Koolihoone oli laastatud, distsipliiniga raskused, kuna endisi lahingumehi tuli kohandada uuesti koolikorraga. Lisaks äärmiselt kehvale tasemele oli probleemiks ka õpilaste alatoitumus, mis põhjustas mitmeid tervisehäireid.

1919.a.juuni alguses valiti uueks direktoriks Aleksis Kuusik. 1919. aasta sügisel algas kool 15. septembril ning järk-järgult alustati üleminekut 6-klassilisele kohustuslikule haridusele, kuid tööolusid raskendasid mitmed asjaolud. Puudust tunti õpikutest ning lapsevanemad ei olnud õppekavaga täielikult rahul. Taotleti suuremal määral uute keelte õpetamist ning usuõpetuse väljajätmist. Vaeva hakati nägema õpilaste esteetilise kasvatusena ning vahend selleks oli Kuusiku arvamusel muusikaõpetus. Detsembrist alates ei pidanud Tallinnast väljaspool elavad õpilased enam 25% suuremat õppemaksu maksuma. 1919/1920. õppeaastal korrastati ka kooli raamatukogu ning vaadati üle vahendid õppeainete paremaks omandamiseks. Õppevahenditest oli vähe alles ning raamatukogu andis kooli jaoks kasutatud universaaleksemplarid Tartu Ülikooli palvel neile. Sellel õppeaastal hakkas ka kooli õpilaste tase silmnähtavalt tõusma.

Eesti riigi kaitsmisel sõjatandril osales vähemalt 129 Poeglaste gümnaasiumi õpilast, kellest noorimad olid 15 aastat vanad ning vanim sai 1918. aastal 21-aastaseks. Samuti osalesid Vabadussõjas mitmed õpetajad, kes moodustasid ka oma roodu (Vt lisa). Ka koolihoonel oli sõja kulgemisel oma roll, sest enne kui õppetöö 1919. aasta märtsis jälle hoo sisse sai, kasutas kooli ruume Soome vabatahtlike abivägi. Vabadussõja käigus hukkus 7 gümnaasisti, kellele oli pühendatud ka marmortahvel aula seinal, mis avati piduliku aktusega iseseisvuse 4. aastapäeval. Sõjast naasnutest autasustati mitmeid Vabadusristiga, mis oli sellel ajal ainus Eesti sõjamaar, ning igapäevale neist tagati vabastus õppemaksust “kõrgema kooli lõpetamiseni”.

Joonis 8. 1918. aasta detsembris koondusid nooremad meesõpetajad Tallinna kaitseliidu pataljoni Õpetajate roodu ning läksid 14. jaanuaril 1919. aastal väerindele. Teises reas vasakult teine on Aleksis Kuusik (tol ajal Tallinna Poeglaste Gümnaasiumi matemaatika, füüsika ja kosmograafia õpetaja, 1919. aasta juulist direktor ja oli kokku selles ametis 23 aastat); vasakult neljas Aleksander Veiderma.

1919/1920. õppeaastal otsustati koolitöö lõpetada 5. juunil, lõpuklassis 12. juunil. Tegelikult said 27 lõpuklassi õpilast tunnistused kätte juba 9. juunil. Ühele õpilastest määrati järelksam, mille ta ka sooritas ja üks otsustati rohkete puudumiste tõttu tunnistusest ilma jätta.

Kool aastatel 1920-1940

1923. aastal jõustunud keskkoolide seaduse järgi nimetati kool ümber Tallinna Linna Poeglaste Humanitaargümnaasiumiks, mis püsis peaaegu kümme aastat. Sellega seoses omandas ka õpetus vastava iseloomu.

1920. aastate lõpus tugevnesid Eesti püüded läheneda Rootsile. Välispoliitiliste taotlustega oli seotud ka vanimale gümnaasiumile uuesti Gustav Adolfi nime andmine. **1932.a. sai kooli ametlikuks nimeks Tallinna Linna Gustav Adolfi Gümnaasium.**

1920. aastad

Olles üle elanud ebastabiilse sõjaperioodi, järgnes reformide ajastu nii hariduses kui üleüldiselt Eesti riigis. Tsaaririigi provintsist oli saanud rahvusriik, mis pidi kohanema uutest oludest tingitud piirangute ja võimalustega. Rahvuslike haridustegelaste rõõmuks oli nüüd võimalus kehtestada üleüldine koolikohustus ning eestikeelne haridus. Siiski ei kaldutud uuenduste tuhinas äärmustesse ning rahvusvähemuste õigused noores Eestis olid kindlustatud. 1920. aastate esimese poole jooksul oli õpilaste arv 400 ringis, mis tolle aja kohta oli märkimisväärselt suur. Teisel kümnendi poolel sai alguse klasside kokkutõmbamine, mis oli tingitud majanduslikest oludest ning vaimse potentsiaali piiratusest. Samal ajal avati Tallinna Poeglaste Täienduskool, kus keskenduti elektri- ja ehitustööle.

Joonis 9. Kooli ümbrus ja Tallinna näituseväljak 1920. aastate alguses

Õppimine oli algkoolides tasuta, ent gümnaasiumis tasuline. Siiski otsustati õppemaksust vabastada edukad õpilased, kelle vanemate materiaalne situatsioon oli raskendatud. Töö- ning õppetingimused 1920. aastate alguses jätsid soovida. Esines jultunud väljaastumisi õpetajate vastu ning nii õpilased kui ka õpetajad olid tihti sunnitud kooli kõrvalt töötama. 1922/1923. õppeaastal läbisid neljasaja viiest õpilasest gümnaasiumi ükssada üheksakümmend. Olukord normaliseerus peagi.

1919. aastal direktoriks kinnitatud Aleksis Kuusik jäi kogu Vabariigi perioodiks ainsaks direktoriks gümnaasiumile, olles ametis kuni nõukogude okupatsiooni alguseni.

Õpilased olid aktiivsed ka klassivälistes tegevustes, kuhu kuulusid nii sportimine, kirjandus kui ka teadustegevus. **Näiteks 1920. aastal korraldati ja võideti linna jalgpalliturniir. Samal aastal toimus Reaalkooliga kohtumine korvpallis. Seda peetakse Eesti korvpalliajaloo alguseks.**

1930. aastad

1930. aastad algasid õpilaste jaoks kergendava õppeplaani muudatusega. Ära jäeti valikained, mis vähendas märgatavalt õppekoormust. Klassi läbisid keskmiselt 58,7% õpilastest, mis oli teiste koolidega võrreldes keskmine tulemus. 1932. aastal hakati korraldama iganädalasi üldkoosolekuid, kus tegeleti sisekorra ja distsipliiniküsimuste lahendamise ja 300. kooli juubeli aastal korraldati suured spordivõistlused .

1930. aastatel vähenes saksa keele tähtsus Eestis piisavalt, et hakati arutama inglise keele esimeseks võõrkeeleks asetamist. Algul leiti, et Eesti geograafilise positsiooni tõttu on saksa keel olulisem, kuid **1930. aastate lõpuks tõsteti inglise keel siiski esimeseks võõrkeeleks ja sellega taandati saksa keel teiseks.**

Suurim muudatus oli 1934. aastal läbi viidud koolireform, mis muutis keskhariduse kaheastmeliseks. Gümnaasiumihariduse kättesaamiseks oli vaja läbida 12 klassi varasema 11 asemel. See muudatus tähendas tasulise õppe pikendamist 3 aasta võrra, mis raskendas oluliselt vaesematest elanikkonna kihtidest pärit laste hariduse omandamist. Väga heade, kuid majanduslikes raskustes olevatele õpilastele määrati stipendiumid, mis võimaldasid neil oludele vaatamata haridusteed jätkata.

1937/1938. õppeaastal toodi koolikavasse ka klassijuhataja tunnid kasvatuse eesmärgil. Tundides käsitleti eetikat, pedagoogikat ja filosoofiat. Lisaks oli tunni eesmärgiks arendada õpilaste käitumist ja esinemisoskust. Klassijuhataja tundide alla käisid ka seksuaalkasvatuse tunnid. Üldiselt ei fokuseeritud moraalilugemisele. Õpetajad olid arvamusel, et eeskuju kasvatab paremini kui sõnad.

Gümnaasium kultuuriloos

- **Arnold Humal** – kooli vilistlane, Eesti TA akadeemik
- **Paul Ariste** – kooli vilistlane, akadeemik
- **Ilmar Ojalo** – maalikunstnik
- **Felix Moor** – näitleja raadioreporter
- **Heinrich Laul** – eesti TA akadeemik, tunnustatud ehitusteadlane
- **Ilmar Öpik** – Eesti TA akadeemik, tehnikateadlane
- **Vladimir Alumäe** – kauaaegne Tallinna Riikliku Konservatooriumi rektor, tuntud viiuldaja
- **Ilmar Sikemäe** – kirjanik
- **Iko Maran** – kirjanik
- **Hardi Tiidus** – kultuuritegelane, tuntud tõlkija, raadio- ja telemees
- **Ralf Parve** – kirjanik

Kool Teise maailmasõja ajal

1940-1941. a nõukogude võimu periood

GAG andis 1920. -30. Aastail tähelepanud panuse Eesti kultuurilisse arengusse. Gümnaasium oli alles väljumas ümberkorralduste staadiumist, kui Eesti inkorporeeriti Nõukogude Liitu, kus ei olnud veel jõutud üldise kirjaoskuse ja kogu hariduskorraldus oli allutatud demokraatlikest läänemaadest tunduvalt erinevalt.

Nõukogude okupatsiooni ajal toimusid õppetöös loomulikult olulised muudatused: koolid said täiesti uued ülesanded ja suunitluse, mis määrati "Keskkoollide tegevuse korraldamise ajutise määrusega" 1940.a. Koolide eesmärgiks sai kasvatada Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu teadlikke ja haritud kodanikke marksistlik-leninlikel alustel ja neid ette valmistada kutsekoolidesse ja kõrgemaisse õppeasutustesse. Läbi sajandite gümnaasiumi nime kandnud kool sai 1940.a. endale uue nime – **Tallinna 1. Keskkool**. Sügisel asutati uute võimude korraldusel kommunistlike noorte algorganisatsioon.

Õppeplaanid, õpikud viidi uute võimude kontrolli all kooskõlasse uue ideoloogiaga. Lõpetati usuõpetuse, palvuste (filosoofia, kodaniku- ja majandusteadus, riigikaitseõpetus), õpetamine. Uute õppeainetena lisandusid näiteks vene keel ja nõukogude konstitutsioon, mida oli vastavalt ette nähtud viis ja kaks tundi nädalas. Lisaks rakendati sõjaväelist kasvatust, mis pidi ette valmistama Punaarmee teenimiseks.

Muudatused toimusid ka personalis. Uute võimude poolt vahetati välja kooli juhtkond, osa õpetajaid sunniti lahkuma. Juba 19. augustil 1940 määrati koolile uus direktor, kelleks sai varem eesti keele ja kirjanduse õpetajana töötanud Karl Taev. Direktorikohale lisaks oli Taev ka konstitutsiooni õpetaja. Õpetajaskonda lisandus üheksa uut liiget ning nüüdsest oli õpetajaid kokku 29, kellest tänu Nõukogude võimuorganitele olid viis ka naisõpetajad.

1. veebruaril 1941 vabastati kooli juhataja kohalt ka Karl Taev, kes siirdus Tartu Riiklikku Ülikooli kirjanduskateedri õppejõuks. **16. veebruaril 1941 kinnitati kooli uueks juhiks endine inspektor Vassili Peet.**

Tingituna muutunud oludest ja stalinlikust õhkkonnast, ligikaudu kolmandik õpilastest, langes 1940-1941 õppeaastal koolist välja. Sel ajal aga ei eeldatudki, et klassist klassi peavad edasi jõudma kõik. Uudse toiminguna hakati korraldama ülekoollisi õppimisvõistlusi, et tõsta õpilaste motivatsiooni ja tulemusi. Parema õppeedukuse saavutamiseks mindi lausa nii kaugele, et nõrgemaid õpilasi hakati ahistama. 1941.a. aasta kevadel lõpetas kooli ja sai lõputunnistused 52 õpilast. Nõukogude võimude muudatused katkestas algav sõda.

1941. -1944. a Saksa okupatsiooni periood

Kooli nimetus muutus taas Tallinna Gustav Adolfi Gümnaasiumiks. Saksa okupatsioon tõi koolile kaasa uusi probleeme. Senistest kooliruumidest pidi välja kolima. Alates 28. augustist 1941 paiknesid endises koolihoones hoopis Saksa väeosad, hiljem komandantuuri raudteevalitsus ja lõpuks Eesti Leegion. Jälle muudatused õppeplaanides, vastavalt sakslaste soovile. Uusi õpikuid kirjastada ei jõutud. Lubati Eesti Vabariigi aegsed õpikud, kuid keelustati nõukogude õpikud. Väga oluliselt muutus ajalooõpetuse sisu, erilist rõhku pandi Saksamaa ajaloo käsitlemisele. Sakslased tunnistasid kehtetuks kõik nõukogude seadused, määrused, juhendid, korraldused ja otsused koolide kohta ning taaskehtestasid Eesti Vabariigi aegse koolikorralduse. Esimeseks võõrkeeleks sai küll kindlalt saksa keel, teiseks aga inglise keel ja vene keelt õpetati vaid kahes klassis (ühes 1.klassis ja ühes 2.klassis). Esialgu järjekordset uut õppeplaani teostama ei hakatud, vaid tegelik õppetöö algas algkoolides 1. novembril 1941 ja gümnaasiumides 2. jaanuaril 1942.

Õppeplaani ulatuses õppetööd üheski Eesti koolis Saksa okupatsiooniaastail korraldada ei suudetud, sest lühendati nii õppeaastaid ja koolipäevi kui ka koolitunde. Näitena võib tuua 1941/1942.õppeaasta, kus gümnaasium kestis 2. jaanuarist 16. maini 1942. Tolle aja õpilased on märkinud, et koolis käimine oli rohkem naljategemine, sest materjale ei suudetud vajalikul määral läbi võtta, pühasid ja vaheaegu oli rohkem kui vaja ning tunnid olid lühendatud. Veebruaris 1942 oli Tallinna Gustav Adolfi Gümnaasium sunnitud kolima vanasse Tartu maantee 44 majja (sõjas hävinud), mis oli tingitud Saksa sõjaväe või tema asutuste vajadustest ruumide järele. Saksa okupatsiooni ajal tuli juba 1941/1942.õppeaastal kolida seitsmel gümnaasiumil 12-st võõrastesse ruumidesse või tuli töötata kahes ja kolmes vahetustes võõrastes ruumides.

Aprillis 1942 tehti nendele õpilastele, kes olid 1. jaanuariks saanud 15-aastaseks, kohustuslikuks “kehalise töö tegemine maal eeloleval suvel kas põllumajanduse, metsanduse, kalanduse või mõnel muul alal vähemalt nelja nädala kestel”.

Kiiresti süvenes koolitarvete puudus, mis tegi õpetajate elu raskeks. Õppeedukus oli erakordselt madal: õppeaasta esimesel poolel olid mitterahuldavad hinded koguni 43% õpilastest.

Tõsiseid probleeme oli valgustuse ja majutamisega, mistõttu: 1) koolitööd korraldati ülepäeviti; 2) vähendati tundide arvu; 3) õppetund kestis 30 minutit ja vahetund 5 minutit tavalise 45/10 süsteemi asemel. Samuti oli sõja-aastatel suur tarbekaupade puudus, mistõttu kehtestati ranged ja pedantlikult detailsed piirangud erinevatele kirjutustarvetele ja kaustikutele. Defitsiidiks kujunesid ka õpikud, mida küll trükiti juurde, kuid mida jäi jätkuvalt väheks suurele õpilaste arvule.

1943/1944 oldi reaalgümnaasiumi ruumides, kus oli kokku viis kooli. Töötati kolmes vahetuses, igal vahetusel oli neli 35-minutilist tundi ja üks 30-minutiline tund. Vahetunnid kestsid 10 minutit.

Jaanuaris 1944, kui Nõukogude Liit purustas sakslased Leningradi all, evakueerisid sakslased Narva elanikud Tallinna, reaalgümnaasiumi hoone täitus inimestega ja seetõttu meie kooli tegevus ajutiselt katkes. Edasi viidi kooli tegevus Westholmi gümnaasiumi hoonesse. Seal oli kokku 6 kooli ning tegutseti 3,5 tundi päevas. Peagi toodi juurde veel 3 kooli ning varsti lõpetati osade klasside tegevus.

Koolitööle tuli järsk lõpp 1944. aastal, täpsemalt 25. märtsil kästi õppetöö peatada ning ära jätta kõik ülemineku- ja lõpueksamid ning välja kirjutada tunnistused. Kätte pidid õpilased need saama sügisel juhul, kui on olemas ka tõend töökohustuse täitmise kohta. Reaalselt lõpetati õppetöö Tallinna üldhariduskoolides juba 11. märtsil seoses pommitamisega.

Uut õppeaastat hakati ette valmistama juba 22. septembril 1944, kuid reaalne õppetöö algas 23. oktoobril. Gustav Adolfi Gümnaasium sai enda käsutusse oma vana hoone Suur-Kloostri tänaval

Kool nõukogude ajal

Sõjajärgne olukord

Kohe peale okupatsiooni algust alustati hariduselu taastamist. Gustav Adolfi Gümnaasium sai enda käsutusse oma vana hoone Suur-Kloostri tänaval. Koolihoonet tuli remontida ning korrastada. Tööle asuti 23. oktoobril 1944 **Tallinna 1. Keskkooli nime all.**

Sõjaolukorra tõttu oli raskusi küttega. Tihti oli ka elektrikatkestusi. Klassiruumides oli soojem kui koridoris ning seetõttu võisid õpilased vahetunnid seal veeta.

1945/1946. õppeaastal oli Eesti NSV-s jätkuvalt 7-aastane koolikohustus. Sel aastal läks Tallinna I Keskkool üle täiskomplektseks 11-klassiliseks keskkooliks. Uue süsteemi järgi vastas üks õppeaasta ühele klassile. Õpilasi oli nüüd kaks korda rohkem kui eelmisel aastal, sest liitusid Tallinna 18. ja 24. kool.

Kuna Tallinna I Keskkoolis õppisid ainult eestlased, siis õppekeelt ei muudetud. 1947/1948. õppeaastal toodi I Keskkooli üle 15. kooli nooremad klassid, nende hulgas oli ka vene õppekeelega klasse. Õpilaste arv suurenes niivõrd, et ruumipuuduse tõttu tuli õpetama hakata kahes vahetuses.

Koolikorraldus

Koolis oli kokku 15 õpetajat. Kuigi õppimiseks polnud just parimad olud, olid õpilased püüdlilikud ning õppisid innuga. Õpetajad ei kiirustanud materjali andmisega, et õpilased saaks teha märkmeid. Tööd kirjutati pliiatsiga paberile.

ENSV algusaastatel õpiti osaliselt veel iseseisvusaja õpikute ning programmide järgi. Järkjärgult võeti kasutusele Nõukogude õpperaamatud, mis ilmusid õppeaasta jooksul. Nende seas oli ka vene keele õpik. Nii õpilastele kui ka õpetajatele muutus töö lihtsamaks. Aineid oli nüüd võimalik süvendatumalt käsitseda.

Tundide andmine pandi kindlate reeglite alla. Õpilasi tuli rohkem küsida ning õpetajad pidid hindama iga vastust. Õpilase tunnistusele ei tohtinud panna mitterahuldavaid hindeid. Toimusid konsultatsioonid, kus õpilased puudulikke hindeid parandada said. Õpetajad said selle võrra lisakoormust. Kehtestati ka nõue, et õpilasi tuleb teavitada igast vastamisel saadud hindest.

Õpetajad pidid õpetama nõukogude pedagoogika põhimõtete ja nõukoguliku ideoloogia järgi. Tunni pidamiseks oli ette antud kirjalikult kinnitatud plaan, kus oli eraldi kinnitatud ka tunni ideoloogiline suunitlus. Õpetajal pidi igas tunnis oma plaan kaasas olema. Uut aineosa võttes oli uue materjali kinnistamise kõrval ette nähtud õpilaste küsitlemine. Kõik (küsimused, ajakulu,

õpilaste valik, oodatav vastus) pidi olema ette planeeritud. Plaanide olemasolu kontrolliti EKP poolt.

Õppetöö taseme tõstmine oli kogu aeg esiplaanil. Õpetajad vahetasid omavahel kogemusi ning aitasid uusi õpetajaid tundide ettevalmistamisel. Õppeedukuse tõstmiseks töötati rohkem mahajäänutega.

Õpetajad pidid tunde andes jälgima ka õpilaste poliitilist kasvatamist. Rõhutati nõukogude korra tähtsust ning selle saavutusi. Vene keele tunnid olid selle suhtes tulemuslikud.

1950. – 1959. a koolikorraldus

Poeg- ja tütarlastekoolid muudeti 1950. aastate alguses ühtseteks. **Seetõttu said alates 1950/1951. õppeaastast Tallinna I Keskkoolis õppida ka tütarlapsed.** Tüdrukute osakaal koolis kasvas kiiresti. 1953/1954. õppeaastal ületas keskkooliosas tütarlaste arv poiste oma 25 võrra.

Valmistuti üleminekuks 8-klassilisele koolikohustusele. Suure õpilaste arvu tõttu töötas kool kahes vahetuses. Esimeses algas koolipäev kell 7.45, teises 13.30.

Hoolimata pidevast nõukogudemeelsuse pealesurumisest säilis eestikeelses koolis siiski kohalik ning rahvuslik omapära. Selle eest võib tänada eesti kooli ja õpetajaskonna traditsioone.

1956/1957. õppeaastal oli kolm neljandikku Eesti üldhariduskoolidest eesti õppekeelega. Vahetult peale Teist maailmasõda oli peaaegu kogu haridussüsteem eestikeelne. Tallinna I Keskkoolis toimus õppetöö ainult eesti keeles. Vene õppekeele klassid viidi mujale.

Õppetöö järgis nõukogude pedagoogika põhiprintsiipe. Korraldati rohkem õppekäike ning tundides üritati ainet ulatuslikumalt siduda praktilise eluga. Tundides hakati rohkem kasutama õpilaste poolt kirjutatud referaate. Õppe- ja kasvatustöö muutusid elulähedasemaks ning vormidelt mitmekesisemaks.

1960. – 1979. a koolikorraldus

Üldhariduskoolides toimus palju ümberkorraldusi. Laiendati koolikohustust, uuendati hariduse sisu, et see vastaks arenenud sotsialistliku ühiskonna elunõuetele. Keskkooli vanem osa kavandati reorganiseerida polütehnilise tootmisõpetusega töökeskkooliks.

1967. aastal avati Tallinna I Keskkoolis Nõukogude Eestis esimene süvendatud prantsuse keele õppeklass, mille loomise eestvedajaks oli Maria Piel.

Esimesed prantsuse keele eriklassid lõpetasid kooli 1978.a.

1975/76 .a. seati sisse matemaatika-füüsika klassid

Õppe- ja kasvatustöös olid aluseks NLKP kongresside ja Keskkomitee pleenumite otsused. Õpilased said nendega tutvuda klassijuhatajatundides, poliitringides ning ainega seostatult õppetundides. Tähelepanu oli endiselt õpeedukuse tõstmisel ning kõrgel ideelis-poliitilistel tasemel tundide läbiviimisel. Õppetundides kasutati helisalvestusseadmeid ja filme.

1970. aastate keskel sai valdavaks kabinetisüsteem. See tähendas, et ruum, kus õppetöö toimus, kohandati vastavalt õppeainele.

1970. aastate lõpus majanduslik olukord halvenes. Olukorda üritati parandada rahvuste ühtseks nõukogude rahvaks sulatamise teooriat tugevdades. Eesti rahvast lausvenestada nagu 19. sajandi lõpul siiski ei üritatud. Emakeelset haridust peeti eestlaste loomulikuks õiguseks. Tehti uusi katseid vene keele õpetamise tõhustamiseks. Propageeriti kakskeelsust ning vene keelt teise emakeelena. Emakeele ja teiste võõrkeelte õpetamise osatähtsust vähendati. Eesti keel ja kirjandus säilitasid siiski positsiooni ühe keskse õppeainena.

1980. – 1991. a koolikorraldus

Eestlaste osakaal rahvastikus langes kiiresti. Kaheksakümne date alguses moodustas venekeelne haridussektor juba ühe kolmandiku üldharidusest. Vene koolides kasutati teisi õppeprogramme

ning nende side Eesti kultuuriga oli nõrk. See oli teadliku poliitika tulemus. Ainult üksikud eestlased kasutasid võimalust saada venekeelset haridust.

Alates 1981. aastast hakati vene keelt eesti koolides õpetama juba esimeses klassis. Kaheksakümnendate teisel poolel hakkas NSV Liidu kontroll hariduselu üle lõdvenema. Kohalikud haridusorganid ning koolijuhid said rohkem otsustamisõigust. 1980. aastal hakati õpetamisel kasutama arvutit ning 1989. aastal mindi üle 12-klassilisele koolile

Joonis 10. Tallinna 1. Keskkooli õpilased 1990. aastal

Kool alates 1991. aastast

Taasiseseisvumisega 1991. aastal algas uus ajastu kogu Eesti ja ka Tallinna I Keskkooli jaoks. **Aastas on kaks tähtpäeva, mil tähistatakse kooli aastapäeva: 6. juunil kogunevad vilistlased, et tähistada kooli avamist 1631. aastal ja õpilased kogunevad 6. novembril (Gustav Adolfi päeval), tähistamaks kooli ümbernimetamist Gustav Adolfi Gümnaasiumiks 1991. aastal.** Sel päeval tegi tollane haridusminister Rein Lokk teatavaks Haridusministeeriumi otsuse ja andis üle vastava käsikirja **kooli direktorile Ain Siimannile**, ukse kõrvalt eemaldati vananenud nimega silt ning kool sai tagasi oma lipu, mille õnnistas Kaarli kirikus sisse 1930. aastal kooli lõpetanud Herbert Kuurme.

Muudatused õppetöös

Kui algselt õpetati Gustav Adolfi Gümnaasiumis võõrkeeltena inglise ja prantsuse keelt ning **alates 1991/1992. õppeaastast ka rootsi keelt**, siis pärast Rootsi kuningapaari visiiti 1992. aasta kevadel otsustati avada rootsi keele süvaõppesuund, kus oli kuus keeletundi nädalas. Praeguseks on selle õppesuuna lõpetanud üle 400 õpilase. Teiseks suureks muudatuseks õppesuundade osas oli põhikoolis reaalkallakuga klassi komplekteerimine, mis valmistas soovijaid ette gümnaasiumi reaalklassiks. Samuti vahetus aja möödudes termin „süvaklass“ „õppesuuna“ vastu, mis sundis kooli vähendama suunaga seotud tundide arvu nädalas. Uute õppeainete hulgas olid filosoofia ja majandusõpetus ning erinevad valikained. 1996. aastast hakati gümnaasiumi lõpus tegema riigieksameid ja 1999. aastal tulid kasutusele põhikooli lõpueksamid ning erinevad üleminekuklasside arvestuslikud tööd (tasemetööd ja üleminekueksamid).

Õppesuundadega seotud tähtpäevad koolis

Igal aastal 13. detsembril, luutsinapäeva hommikul toimub aulas Lucia-päeva kontsert. Üritus algab rongkäiguga, kus valgesse rietatud 11.c klassi neiud ja noormehed sisenevad „Santa Luciat“ lauldes aulasse ning nende ees kõnnib heledate juustega krooni kandev neiu. Lauldakse nii rootsi kui ka eesti keeles. Prantsuse keele klassid korraldavad frankofooniapäevi, kus

demonstreeritakse oma prantsuse keele oskust kõneldes ja lauldes. 1996. aasta frankofooniapäeval avati ka prantsuse keele kabinet. 1998. aasta sõbrapäeval, 14. veebruaril sai A. Kaljuranna eestvedamisel alguse inglise keele hommiku traditsioon, tänaseks päevaks on sellest välja kujunenud traditsiooniline näidendite esitamine aulas, kus kajastatakse päevakohaseid teemasid inglise kultuurimaailmast inglise keeles. Alates 1996. aastast tähistatakse koolis igal aastal 14. märtsil riikliku pühana ka emakeelepäeva, millega väärtustatakse emakeelt ja rahvuslikku identiteeti.

Mederi saal

Mederi saal ehk Gustav Adolfi gümnaasiumi aula (kunagine kloostri refektoorium) on ristvõlvidega kahelöövilise ruumina ehitatud oletatavasti 15. sajandi keskpaiku.

19. sajandini säilis koolihoone vanas, keskajast pärinevas mahus. Ümberehituste käigus, mis algasid 1827. aastal, taheti aulale ja majandusruumidele uus korrus peale ehitada. Kuna võlvid ja piilarid ei pidanud lisakoormusele vastu, eemaldati refektooriumi kloostriaegsed iidsed võlvid ning asendati need uutega.

1840. aastatel kujundati saali ette suurem kahelööviline eesruum. Muutus ka aula ilme, selle hooviseina murti esiseinaga võrdne arv aknaid, esiseinas olnud põhjapoolseim aken muudeti aga ukseks, mis avaneb kooli sisehoovi.

Aula praegune sisekujundus pärineb 1860. aastate algusest.

Vabadussõja mälestustahvel

Kooli juhtkond ja vilistlaskogu taastasid ka Vabadussõjas langenud Gustav Adolfi Gümnaasiumi õpilaste mälestustahvli aulas, mille Nõukogude võim oli hävitanud. Selle pidulik avamine toimus Eesti Vabariigi 84. aastapäeva eel, 23. veebruaril 2002.

Skulptuur „Ingel“

Kooli sisehoovis (kuhu avaneb vaade ka saalist) on Hannes Starkopfi dekoratiivskulptuur „Ingel“. Pronksist „Ingel“ on 2,7 meetrit kõrge inglifiguuriks vormuva värava kujutis, mis kaetud erksa lilleustriga. 1. septembril 2005. aastal avatud skulptuuri autori sõnul väljendab ingel ideed kaitsest ja turvalisusest, mida vajab iga laps. „Minu ingel kaitseb kõiki Gustav Adolphi Gümnaasiumi lapsi, valvates samas ka siin keskajal asunud kloostrikalmistu püha rahu,“ ütles Hannes Starkopf

Peahoone kapitaalremont

1998. aasta kevadel algas koolimajas kauaoodatud kapitaalremont. Sama aasta 6. novembril avasid pidulikult vastrenoveeritud kooli peahoone Tallinna Linnavolikogu esimees Edgar Savisaar ja tollane abiturient Katrin Kaljurand (praegu Katrin Soika, GAG keemiaõpetaja). Kooli pühitses 18. detsembril sisse sama kirikuõpetaja, kes 1991. aastal õnnistas sisse kooli lipu. Üheks suuremaks muudatuseks oli kindlasti moonalao käsitsi väljakaevamine aula alt ning sööklat ja algklasside maja ühendava galerii ehitamine.

Joonis 11. Gustav Adolphi Gümnaasiumi hoone maikuu 1998. Altpoolt arvates: köögiblokk, õpetajate puhkeruum, klassiruum 220.

Huviringid

Gustav Adolfi Gümnaasiumis on mitmeid huviringe, väga heal tasemel on spordi- ja muusikaringid. Tallinna koolide hulgas ühed tugevaimad on gümnaasiumi korvpallimeeskond ja kergejõustiklased. Lisaks tegutsevad aktiivselt ka veteranide ja vilistlaste meeskonnad. GAG on olnud aastaid Tallinna linna koolide spordialade üldarvestuses esimeste hulgas. 1992. aastal tunnustati GAG kergejõustikus Tallinna parimaks kooliks ning gümnaasiumi poiste korvpallis parima kooli tunnustus saavutati 1995. aastal. Koolis tegutseb kolm I kategooria koori: segakoor, lastekoor ja poistekoor ning mudilaskoor. Paljude kontsertide ja ürituste alla kuulub ka laulupidudel osalemine, millest võtab osa ka 2006. aastal taasloodud puhkpilliorkester. Lisaks tegutsevad ka mitmed erinevate vanuseastmetega vokaalansamblid. GAM vokaalansambel saavutas 3. detsembril 2011. aastal Tallinna Reaalkoolis toimunud vokaalansamblite konkursil „Volüüm 12“ gümnaasiumiosa arvestuses I koha.

Uus direktor

2005/2006. õppeaasta oli väga muutusterikas. 1. septembril algas kool vastkorrastatud sisehoovis, kus esimeste klasside ja abituriumi aktusel avati pronksskulptuur „Ingel“. 1982. aastast kooli juhtinud Ain Siimanni asemele asus **direktorina Hendrik Agur**. Sellega kaasnesid suured muudatused infotehnoloogia vallas ja kool läks kiirelt üle e-koolile, digitaliseeriti raamatukogu ja koolisisel infoliikumisel tuli kasutusele intranet. Õppeainete paremaks käsitlemiseks moodustati kuus õppetooli: reaalinete, humanitaarainete, loodusainete, oskusainete, võõrkeelte ja algõpetuse õppetool.

Õppesuunad Gustav Adolfi Gümnaasiumis

I klass: prantsuse keeleõppesuunaga klass; matemaatika-muusika õppesuunaga klass; matemaatika-inglise keele õppesuunaga klass

VII klassis komplekteeritakse lisaks üks reaali-loodusainete suunaga klass.

X klass: prantsuse-inglise keele õppesuunaga klass, reaalloodusainete õppesuunaga klass; rootsi keele õppesuunaga klass ning matemaatika-inglise keele õppesuunaga klass